

Syvällinen tapaustutkimusopas

LAINEN, MARKUS, JARKKO BAMBERG & PEKKA JOKINEN (2007; toim.). *Tapaustutkimuksen taito*. 300 s. Gaudeamus, Helsinki.

Ilouutinen suomalaiselle tieteelle: ensimmäinen tapaustutkimusta perinpohjaisesti käsittelevä opas on ilmestynyt. Kansainvälisesti tapaustutkimuksesta on tullut tärkeä tieteen tekemisen taito. Tällä oppaalla tuota taitoa voi kartuttaa.

Artikkeleista koostuva kirja soljuu sujuvasti eteenpäin, hienot esimerkit punovat yhteen laajan ja syvällisen tarinan. Teoriaa, menetelmiä, kontekstia, tutkimuskohdetta ja -kysymyksiä käsitellään tyhjentävästi, mutta aloittelijankin kannalta ymmärrettävästi. Teoksesta on hyötyä jokaiselle tutkijalle, ja sen voisi luettaa – tietyin osin – pakollisena jo graduvaiheessa.

Tapaustutkimuksen avulla voidaan porautua syvälle yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja jännitteisiin. Se tukee poikkitieteisyyttä, mutta sitä voi soveltaa myös perinteisiin oppiaineisiin. Kirjoittajien lähtökohdat ovat pääosin yhteiskunta- ja kulttuuritieteissä. Tästä huolimatta luonnon-tieteilijätkin hyötyvät oppaasta. Tapaustutkimus on erinomainen keino laajentaa ja poikkitieteistä tutkimusta.

Tapaustutkimus on muutakin kuin pelkän erikoistiedon luomista. Tapauksia voidaan yleistää, mikäli ne on valittu hyvin ja tutkijan oma rooli avattu lukijalle. Tässä teoksessa korostuvat ympäristöpolitiikan sekä julkisen ja kansalaishallinnon prosessit. Tapaustutkimus aukaisee toisiinsa limittyneet ja monimuotoiset vuorovaikutuksen kuviot koko laajuudessaan, jättämättä pois mitään olennaista. Etenkin historian tutkimuksesta kiinnostuneiden kannattaa lukea Markus Laineen ja Lasse Peltosen erinomainen artikkeli muutoksen tutkimisesta.

Tiheä tapausten kuvaus on tapaustutkimuksen ydin. Sen avulla tutkija vastaa laajempiin tutkimuskysymyksiin ja tarkastelee laajempia kohteita. Oivaltava tutkimus

yhdistää niin teorian kehittelyn, tapausten kuvauksen kuin laajemman viitekehysten analysoinninkin. Itse tutkin Brasilian maattomien maatyöläisten liikkeen ja paperiteollisuuden selluinvestointien välistä konfliktia. Tarinani rungon muodostavat maattomien ja paperiteollisuuden kohtaamiset, jotka auttavat analysoimaan laajempia muutosilmiöitä ja yhteiskunnallisia rakenteita.

Yksi tapaus avaa yleensä useita mahdollisia tutkimuskohteita. Näistä tutkija valitsee sopivimmat omien ja tieteenalansa tarkoituksien mukaisesti. Tarkastelu limittey aiempaan teoreettiseen keskusteluun. Näin yhteiskunnallisen muutoksen ehdot ja olosuhteet avautuvat runsaan empirian ja teorian vuoropuhelussa, kuten toimittajat kuvaavat oivassa aloitusluvussaan.

Teoriakehikko ohjaa oleellisesti tapaustutkimuksen sisältöä. Yleensä keskeiset käsitteet syntyvät tapaukseen perehtymisen kautta. Kirjassa laajasti siteeratun tapaustutkimuksen pioneerin Robert Staken mukaan tapaustutkimus vaatii uhrautumista ja aineistolähtöisyyttä. Teoriakehysten selitysviivan testaamisen taito karttuu tekemisen ja oivallusten kautta. Tässä prosessissa tutkija kysyy itseltään: Mitkä ovat tapaukseen sopivia käsitteitä, teorioita ja analyysimenetelmiä?

Teoksessa ruoditaan teoriaa ja tiedonluomisen käytäntöjä. Vastakohtana sille, että teoriaa sovellettaisiin empiriaan, tapaustutkimuksessa ilmiöt käsitteellistetään vasta tutkimuksen kuluessa, empiriasta käsin. Kirja auttaa tiedostamaan nämä valintatilanteet ja tuomaan ne esille. Omien valintojen tiedostaminen ja julki tuominen on käytännön keino tulosten varmentamiseen. Tapaus ja prosessi pitäisi kuvata niin hyvin, että lukija pystyy tekemään empiriasta omia teoreettisia päätelmiään.

Kirjoittajat viittaavat laajasti alan kansainvälisesti tunnettuihin edustajiin, kuten Robert Yiniin ja Bent Flyvbjergiin. Lisäksi tekstit kuvaavat viimeaikaista tapaustutkimusta Suomessa. Artikkelikokoelmia usein vaivaavalta

toistolta ja sujumattomuudelta on pääosin välttytty. Liisa Häikiön ja Vivi Niemenmaan artikkeli tapauksen valinnasta merkityksineen on hyvä ja monipuolinen. Sitä täydentää osuvasti Annukka Malmstenin opastus tutkimuksen rajaukseen. Tässä yhteydessä hienoinen toisto hieman eri sanoin ja eri näkökulmasta on hyvä asia. Kirjaa olisi kuitenkin voinut vielä tiivistää. Paikoin viitataan turhan referaattimaisesti tai toistuvasti samoihin ajatuksiin, esimerkiksi Kimmo Kurunmäki kertaa ehkä tarpeettomasti Charles Raginin ajatuksia muuten sujuvassa artikkelissaan vertailusta. Vertailevan tapaustutkimuksen pintaa raapivan osion olisi voinut jättää kokonaan pois tilaa säästääkseen. Aiheesta voisi kirjoittaa oman teoksen.

Teorioihin syventyvä toinen osio jää mielestäni kokonaisuuden heikoimmaksi. Siinä on melko lailla toistoa, se on hieman epäselvä ja yleispiirteinen. Monet oivaltavat kommentit saattavat hukkuu sekavuuden joukkoon. Taru Peltolan ja Timo Peuhkurin tekstit käsittelevät teoriaa, empiriaa ja yleistämistä, Risto Eräsaari avaa ”kontekstin” käsitettä. Koska teemoista puhutaan muutenkin paljon, näistä olisi voinut lyhentää. Toisaalta, mikäli on kiinnostunut juuri tapaustutkimuksen teoriasta, on tämä osio kiistatta antoisa.

Kolmannessa osiossa jatketaan tapaustutkimusten tulosten yleistettävyyden käsittelyä. Yrjö Hailan teksti analogiamallista ja Helena Leinon artikkeli yleisen ongelman ja yhden tapauksen yhteen nivomisesta olivat mielestäni osuvia, mutta ehkä turhia tässä opuksessa. Haila nojautuu liiaksi sivistyssanoihin. Lisäksi teksti käsittelee ennen kaikkea analogioita, vaikka mielestäni painotuksen tulisi olla tapaustutkimuksessa. Leinon artikkelin sanoma tulee puolestaan esille jo aiemmassa tekstissä.

Pertti Lappalaisen kirjoitus tapaustutkimuksen eduista poliittisen toiminnan tutkimuksessa on sitä vastoin loistava, selkeä ja juuri sopiva tähän kirjaan. Siinä, kuten melkein kaikissa kirjoituksissa, kirkastuu tapaustutkimuksen ensiluokkaisuus valtasuhteiden, vallan dynamiikan ja politisoitumisen prosessien avaamisessa. Tapaustutkimuksen otetta tarvitaankin lisää politiikan tutkimukseen.

Kirja on erinomainen, mutta siitä olisi saanut vielä paremman. Teoksen pääällimmäinen ongelma ei ole pituus, vaan hajanaisuus ja mielestäni väärin asioiden painottaminen. Viimeisen osion olisi pitänyt olla paljon laajempi ja keskeisemmällä sijalla. Siinä Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen, Pauliina Lehtonen ja Pauliina Raento avaavat kokemuksiensa kautta tapaustutkimuksen etiikkaa, tutkijan roolia ja viestintää. Tapaustutkimuksen alkuvaiheessa olevilla – ja miksei kokeneidenkin tapaustutkijoiden keskuudessa – eettisten kysymysten ja käytännön tutkimustapojen merkitys korostuu vahvemmin kuin teoreettinen pohdiskelu. Viimeinen osio neuvoo eteenpäin konfliktitapausten tutkimisessa, toimintatutkimuksessa ja tutkimusviestinnässä. Koko oppaan loppuun olisi voinut lisätä hakemiston, josta aiheet löytyisivät nopeasti avainsanojen avulla.

Kirja on kuitenkin syvälinen avaus tapaustutkimukseen suomalaisen tieteen kentällä. Seuraava hyödyllinen julkaisu alalla voisi olla tapaustutkimusantologia. Siinä voisi esitellä lisää hyviä tutkimuksia, keskustella tutkijan valinnoista ja käsitellä tutkimusprosesseja.

MARKUS KRÖGER

*Latinalaisen Amerikan tutkimus,
Helsingin yliopisto*